

RAAP-RAPPORT 6377

Plangebied Holtesch nabij Hooghalen

Gemeente Midden-Drenthe

Archeologisch vooronderzoek: een inventariserend
veldonderzoek (verkennd booronderzoek)

Archeologie | Cultuurhistorie | Erfgoed

Colofon

Titel: Plangebied Holtesch nabij Hooghalen, gemeente Midden-Drenthe; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek)

Versie: 22-03-2023

Auteur: drs. Y. Boekema

Projectcode: MDHOL

Bestandsnaam: RAAPrap_6377_MDHOL_20230322

Autorisatie: drs. J.E.A. Jans

ISSN: 0925-6229

RAAP

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

Telefoon: 0294-491 500

E-mail: raap@raap.nl

Website: www.raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2023

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Land van Ons U.A. heeft RAAP in februari 2023 een archeologisch vooronderzoek in de vorm van een inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek) uitgevoerd voor het plangebied Holtesch nabij Hooghalen in de gemeente Midden-Drenthe. De opdrachtgever is voornemens om binnen het plangebied een esrandbosje te realiseren. In het zuidelijke deel van het plangebied zullen, vanwege de moeilijk bewerkbare bodem ter plaatse, geen bomen en struiken worden geplant. Aan de noordzijde van het esrandbosje (circa 2/3 van het totale oppervlak) zal een eiken-beukenbos worden aangeplant met jonge boompjes. Daarnaast zal een tiental individuele grotere lindes, enkele wilde appels en zoete kersen worden aangeplant in het bos.

Op de overgang naar de naastgelegen Holtesch worden autochtone soorten waaronder hazelaar, hondсроos en meidoorn, geplant. De met de aanplant gepaard gaande verstoringsdiepte bedraagt maximaal 0,3 m -mv.

Op basis van bronnenonderzoek wordt de kans groot geacht dat zich binnen het plangebied archeologische resten bevinden. Er kunnen resten uit alle archeologische perioden worden verwacht, maar gezien de eerdere vondst van aardewerk uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd in de zuidoosthoek van het plangebied, wordt de kans op resten uit deze perioden het grootst geacht. De resten worden in de top van het dekzand verwacht. Indien er nog een (restant van een) esdek aanwezig is zal dit een conserverende en beschermende werking hebben gehad op eventueel onderliggende archeologische resten.

Uit de resultaten van het booronderzoek is gebleken dat de verstoringsdiepte (inclusief bouwvoor) binnen het plangebied varieert tussen 0,32 en 0,82 m -mv (15,65 en 16,89 m +NAP). In die delen van het plangebied die buiten de dobbe liggen is de bodem vrijwel overal verstoord tot in het gele dekzand. Het archeologisch vondstniveau (de top van het dekzand) is hier niet meer aanwezig. In het gele dekzand zouden nog wel (onderkanten van) archeologische sporen aanwezig kunnen zijn. In één boring aan de oostzijde van het plangebied (boring 5) is onder de bouwvoor een intact podzolprofiel aangetroffen. Ter plaatse is zowel het archeologisch vondst- als sporenniveau nog aanwezig. Gezien de resultaten van de overige boringen is de zone met een intact vondstniveau echter zeer beperkt. Ter plaatse van de dobbe zelf is geen dekzand aangetroffen, hier reikt de verstoring (vermoedelijk een dempingspakket) tot in de fluvioperiglaciale afzettingen. Ter plaatse is geen archeologisch relevant niveau aanwezig. Ook heeft de dobbe geen paleobotanische waarde, aangezien er geen organische vullingen (meer) aanwezig zijn.

Net buiten het plangebied (in boring 2) is onder de bouwvoor nog een esdekrestant aanwezig met daaronder het gele dekzand. Onder het esdek kunnen nog archeologische sporen worden verwacht. Binnen het plangebied zelf is geen esdek (meer) aanwezig.

Hoewel in het hele plangebied in het gele dekzand nog archeologische sporen kunnen worden verwacht (en lokaal nog een archeologisch vondstniveau), wordt gezien de geringe ingrepen (de graafwerkzaamheden beperken zich tot de bouwvoor (maximaal 0,3 m -mv)) vervolgonderzoek niet noodzakelijk geacht. De graafwerkzaamheden reiken niet tot in het archeologisch relevante niveau. Vervolgonderzoek zou daardoor destructiever zijn voor de eventueel aanwezige archeologische resten dan de geplande ingrepen zelf.

In het verleden heeft binnen het gehele plangebied reeds bos gestaan, de nieuwe bomen zullen met

hun wortels vermoedelijk dan ook niet tot extra schade leiden bij een eventueel onderliggende archeologische vindplaats.

Mochten in de toekomst binnen het plangebied alsnog graafwerkzaamheden worden uitgevoerd die reiken tot in het natuurlijke (al dan niet afgetopte) dekzand dan dient in overleg met de bevoegde overheid te worden bepaald of voor deze werkzaamheden alsnog gravend archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk wordt geacht. Geadviseerd wordt dan ook om de dubbelbestemming 'waarde - archeologie 1' voor het plangebied te handhaven.

Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden alsnog onverwacht archeologische resten worden aangetroffen, dan is conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

Inhoud

Samenvatting	3
Inhoud	5
1 Inleiding	6
1.1 Kader	6
1.2 Administratieve gegevens	8
1.3 Doel- en vraagstelling	8
2 Archeologische verwachting	9
2.1 Landschappelijke ligging	9
2.2 Historische situatie	11
2.3 Archeologische gegevens en eerder uitgevoerd onderzoek	13
2.4 Archeologische verwachting	17
3 Veldonderzoek	18
3.1 Methode	18
3.2 Resultaten	18
3.3 Archeologische relevantie	19
4 Conclusies en advies	21
4.1 Conclusie	21
4.2 Advies	21
4.3 Tot slot	22
Literatuur	23
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	24

1 Inleiding

1.1 Kader

Aanleiding

In opdracht van Land van Ons U.A. heeft RAAP in februari 2023 een archeologisch vooronderzoek in de vorm van een inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek) uitgevoerd voor het plangebied Holtesch nabij Hooghalen in de gemeente Midden-Drenthe (figuur 1). De opdrachtgever is voornemens om binnen het plangebied een esrandbosje te realiseren. In het zuidelijke deel van het plangebied zullen, vanwege de moeilijk bewerkbare bodem ter plaatse, geen bomen en struiken worden geplant. Aan de noordzijde van het esrandbosje (circa 2/3 van het totale oppervlak) zal een eiken-beukenbos worden aangeplant met jonge boompjes. Daarnaast zal een tiental individuele grotere lindes, enkele wilde appels en zoete kersen worden aangeplant in het bos.

Op de overgang naar de naastgelegen Holtesch worden autochtone soorten waaronder hazelaar, hondсроos en meidoorn, geplant. De met de aanplant gepaard gaande verstoringsdiepte bedraagt maximaal 0,3 m -mv.

Het onderzoek vond plaats in het kader van een bestemmingsplanwijziging.

Juridisch en beleidskader

Het uitgangspunt voor dit onderzoek wordt gevormd door het wettelijk en beleidsmatig kader voor de ruimtelijke ordening en monumentenzorg. De gemeente is de bevoegde overheid die een besluit zal nemen over hoe om te gaan met de eventueel aanwezige archeologische waarden.

Volgens het bestemmingsplan Veeplan Buitengebied Midden-Drenthe 2022 geldt voor het plangebied een dubbelbestemming 'waarde - archeologie 1'. Hierbij moet onderzoek uitgevoerd worden bij ontgronden, afgraven, egaliseren, mengen, diepplougen, ontginnen en/of het anderszins ingrijpend wijzigen van de bodemstructuur dieper dan 0,3 cm. Het te onderzoeken gebied maakt onderdeel uit van een AMK-terrein met een hoge archeologische waarde (monumentnummer 9551). Het gaat om een nederzettingsterrein met daarin sporen van middeleeuwse bewoning. Een archeologische onderbouwing met betrekking tot de eventuele aanwezigheid van archeologische waarden is daarom verplicht conform het vigerend beleid.

Kwaliteitsborging

De werkzaamheden zijn uitgevoerd onder certificaat BRL SIKB 4000, conform artikel 5.4 van de Erfgoedwet. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep. De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), is door de minister aangewezen als norm.

RAAP is gecertificeerd voor de protocollen 4001 Programma van Eisen, 4002 Bureauonderzoek, 4003 Inventariserend veldonderzoek (landbodems), onderdelen proefsleuven en overig, alsmede 4004 Opgraven (landbodems).

Zie bijlage 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden.

Figuur 1. Aanduiding plangebied. Inzet: ligging in Nederland (ster).

1.2 Administratieve gegevens

Type onderzoek	Inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek)
Opdrachtgever	Land van Ons U.A.
Bevoegde overheid	Gemeente Midden-Drenthe
Plaats	nabij Hooghalen
Gemeente	Midden-Drenthe
Provincie	Drenthe
Centrumcoördinaten (X/Y)	232670/547485
Kadastrale gegevens	perceel BLN00-W-214
Oppervlakte plangebied	circa 6100 m ²
Afbakening plangebied	Tijdens onderhavig onderzoek is het plangebied onderzocht.
Onderzoekperiode	februari 2022
Uitvoerder	RAAP Noord
Projectleider	drs. J.E.A. Jans
Projectmedewerkers	drs. H.W. Veenstra
RAAP-projectcode	MDHOL
Archis-onderzoeksmeldingsnummer	5334841100
Beheer en plaats documentatie	RAAP regio Noord te Drachten en op termijn het provinciaal depot, Archis en e-depot.

Tabel 1. Administratieve gegevens.

1.3 Doel- en vraagstelling

Het inventariserend veldonderzoek (verkennende fase) heeft tot doel de archeologische verwachting voor het gebied te toetsen door de geo(morfo)logische en/of bodemkundige opbouw en eventuele bodemverstoringen in kaart te brengen. Deze onderzoeksfase is onderdeel van het traject van archeologisch vooronderzoek dat als einddoel heeft de archeologische waarde van het terrein, dan wel de archeologische vindplaats vast te stellen.

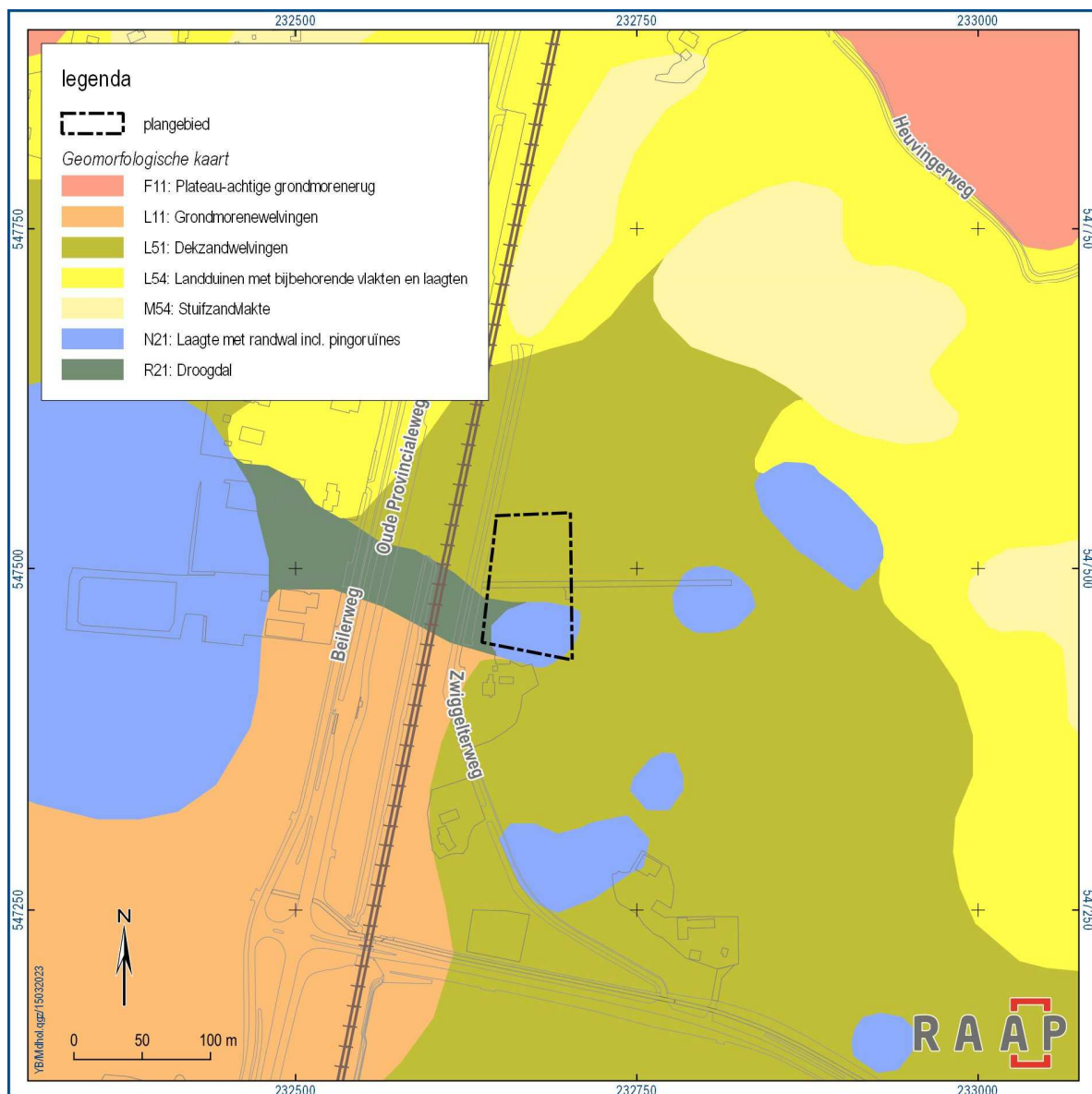
Hiertoe is een aantal onderzoeksvragen geformuleerd:

- Zijn de archeologisch relevante niveaus intact?
- Bevindt zich een esdek binnen het onderzoeksgebied? Zo ja, wat is de dikte hiervan?
- Heeft dat gevolgen voor de archeologische verwachting?
- Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen?
- Is archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk?

2 Archeologische verwachting

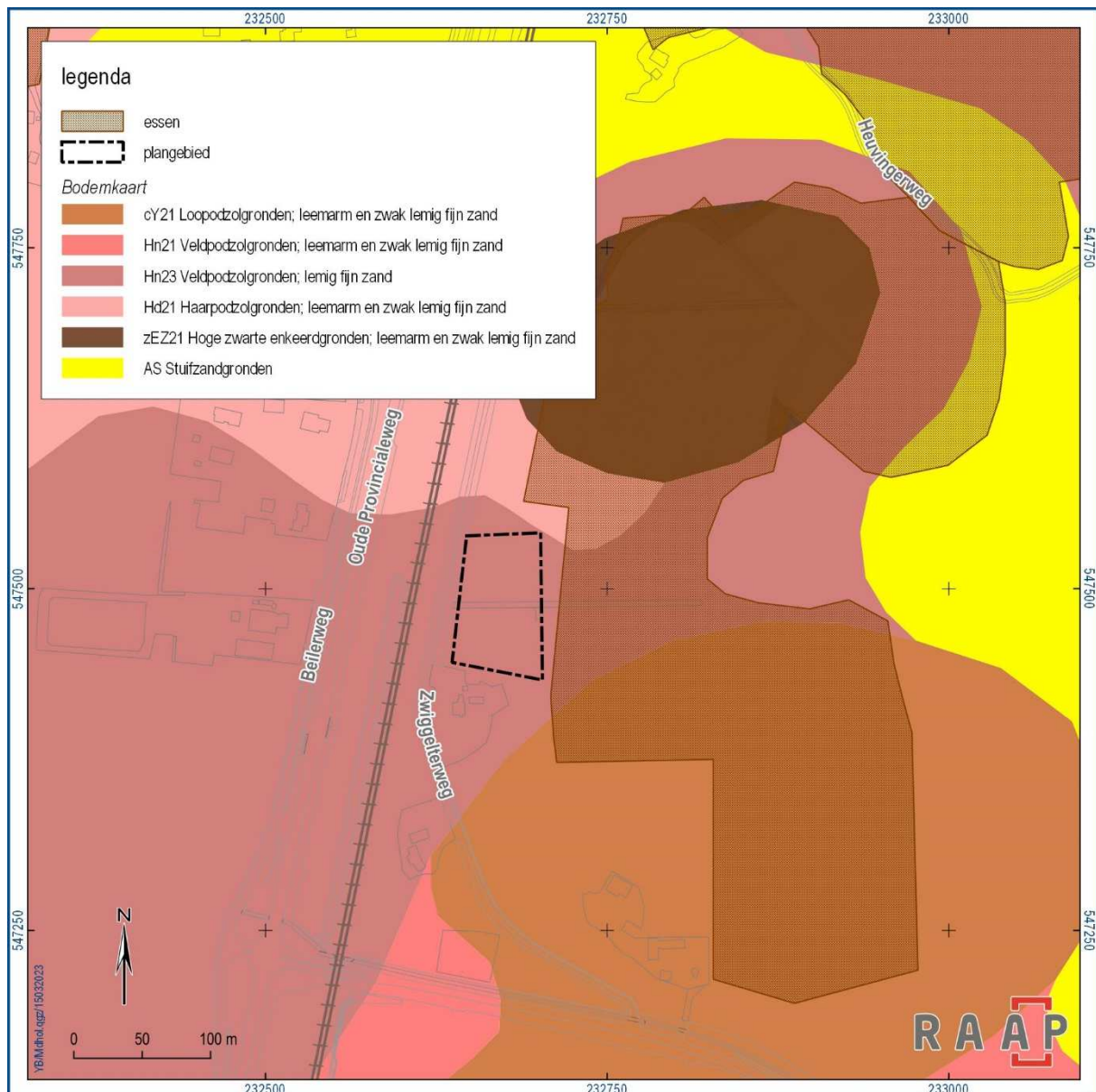
2.1 Landschappelijke ligging

Het plangebied is gelegen ter plaatse van het Drents Plateau. Het plateau is gevormd tijdens de voorlaatste ijstijd, het Saalien en bestaat uit door het landijs meegevoerde keileem. Het keileem is aan de top vaak verveerd (keizand) en in de laatste ijstijd grotendeels afgedekt door pleistocene zanden. Volgens de geomorfologische kaart bevinden zich in het noordelijk deel van het plangebied dekzandwelingen (code 3L51, figuur 2). In het zuidelijk deel van het plangebied bevindt zich een laagte met randwal (code 3N21). De dobbe is ook zichtbaar op de hoogtekarte (opgenomen in figuur 7). In het meest zuidwestelijke deel van het plangebied komt een droogdal voor dat al dan niet bedekt of opgevuld is met dekzand (code 22R21).

Figuur 2. Plangebied geprojecteerd op de geomorfologische kaart.

De bodem binnen het plangebied bestaat volgens de bodemkaart uit veldpodzolgronden bestaande uit lemig fijn zand met keileem beginnend op een diepte tussen 0,4 en 1,2 m -mv (code Hn23x, figuur 3). Een intacte podzolbodem bestaat van boven naar beneden uit een A-horizont (accumulatielaag), een E-horizont (uitspoelingslaag), een B-horizont (inspoelingslaag), een BC-horizont (overgangslaag) en een C-horizont (onveranderd moedermateriaal). Dergelijke bodems bevinden zich in hoger en droger gelegen dekzandgebieden. Dit waren in de periode steentijd - vroege bronstijd aantrekkelijke locaties voor bewoning. Direct ten oosten van het plangebied bevindt zich de Holtesch. Esdekken zijn vanaf de middeleeuwen ontstaan door het uitrijden van met mest vermengde plaggen ter verbetering van de arme zandgronden. Dit heeft in de loop der tijd geleid tot een ophogingspakket, de esdekken.

Figuur 3. Plangebied geprojecteerd op de bodemkaart en de essenkaart van de provincie Drenthe.

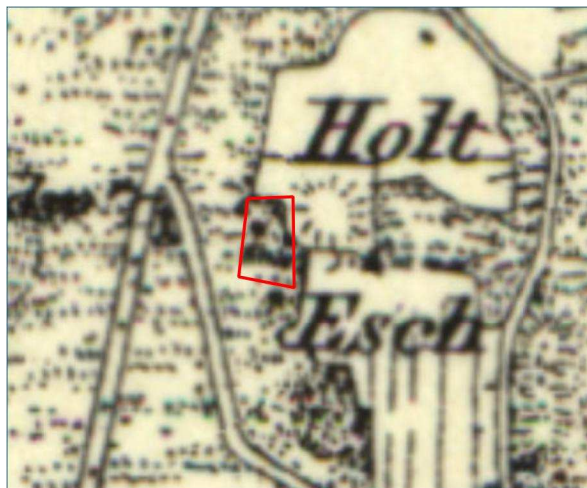
2.2 Historische situatie

Vanwege intensief landgebruik waren in de nieuwe tijd nog maar weinig bossen over in Drenthe. De bodem verarmde en kon verstuiven, de stuifzandgebieden ten oosten van het plangebied zijn hier een voorbeeld van. Al vanaf de 17^e en 18^e eeuw werden daarom zogenaamde boerbossen aangeplant in de boermarkes. Op een historische kaart uit 1867 is de Holtesch duidelijk zichtbaar (figuur 4). Het noordoostelijk deel van het plangebied lijkt destijds onderdeel van de es te hebben uitgemaakt. Het zuidwestelijke deel is destijds nog niet in cultuur gebracht. Ten westen van het plangebied zijn de (voorlopers van de) Beilerweg/Oud Provincialeweg en de Zwiggelterweg reeds aanwezig.

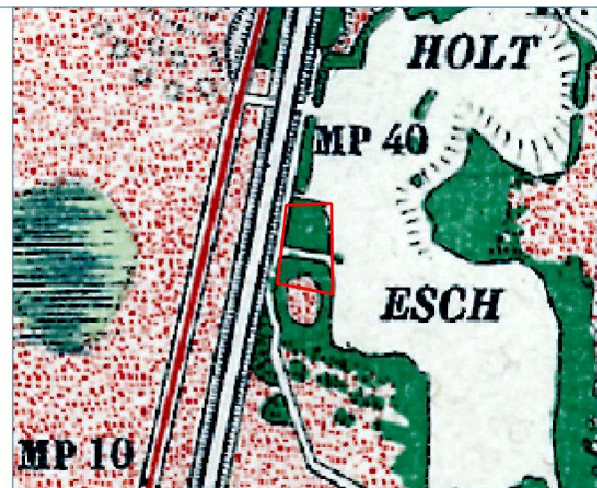
Op het Bonneblad uit 1900 is zichtbaar dat inmiddels rondom de Holtesch bosjes zijn aangelegd, vermoedelijk om verstuiwing van de es tegen te gaan, en voor de productie van hout. Ook het plangebied bestond indertijd vrijwel geheel uit bos, met aan de zuidzijde een ronde laagte en in het midden, van west naar oost, een pad. Direct ten westen van het plangebied is een spoorweg zichtbaar. Het betreft de spoorlijn Assen-Zwolle die is aangelegd in 1870.

Op een topografische kaart uit 1954 is zichtbaar dat de bosjes binnen het plangebied inmiddels verdwenen zijn en het plangebied weer deel uitmaakt van het onbeboste deel van de es. Mogelijk is het bosje in april 1945 gesneuveld. Bij de bevrijding van Drenthe heeft een gevecht met tanks tussen Duitse en Canadese troepen plaatsgevonden op de Zwiggelterweg ter hoogte van de es (K. Buist in persoonlijke communicatie met Land van Ons, september 2019).

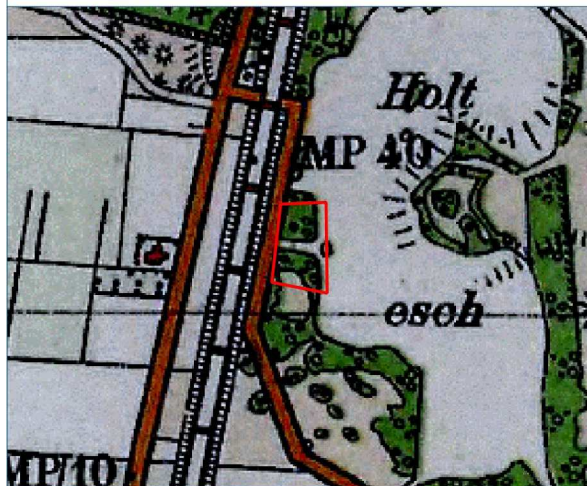
In de jaren daarna verandert er weinig binnen het plangebied en de directe omgeving hiervan. Er vinden enkel wat wijzigingen in percelering en landgebruik plaats en op een kaart uit 2018 is in het centrale deel van het plangebied een west-oost georiënteerd pad zichtbaar.

topografische kaart 1867

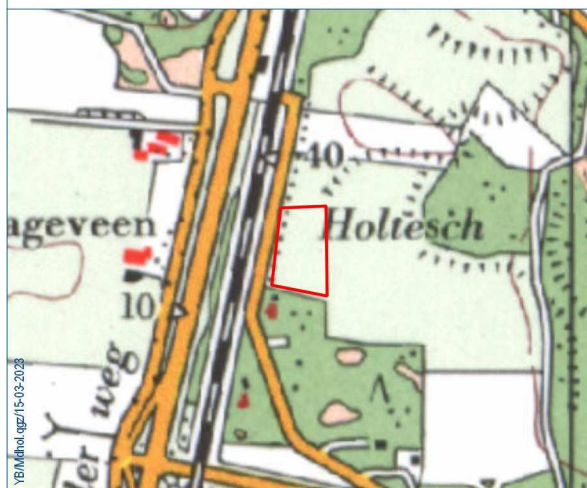
Bonneblad 1900

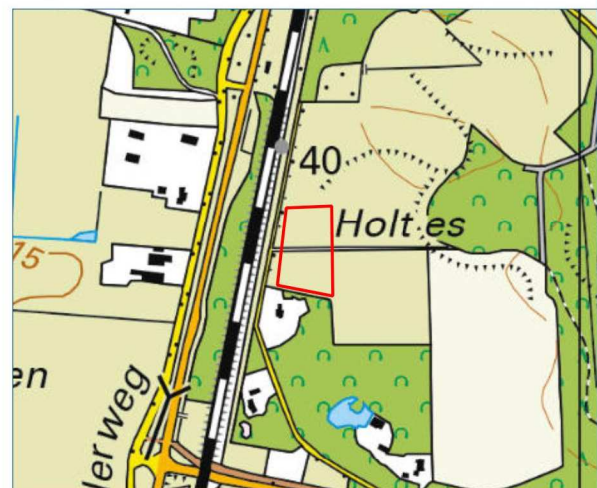
Bonneblad 1949

topografische kaart 1954

topografische kaart 1975

topografische kaart 2018

Figuur 4. Het plangebied geprojecteerd op verschillende historische kaarten.

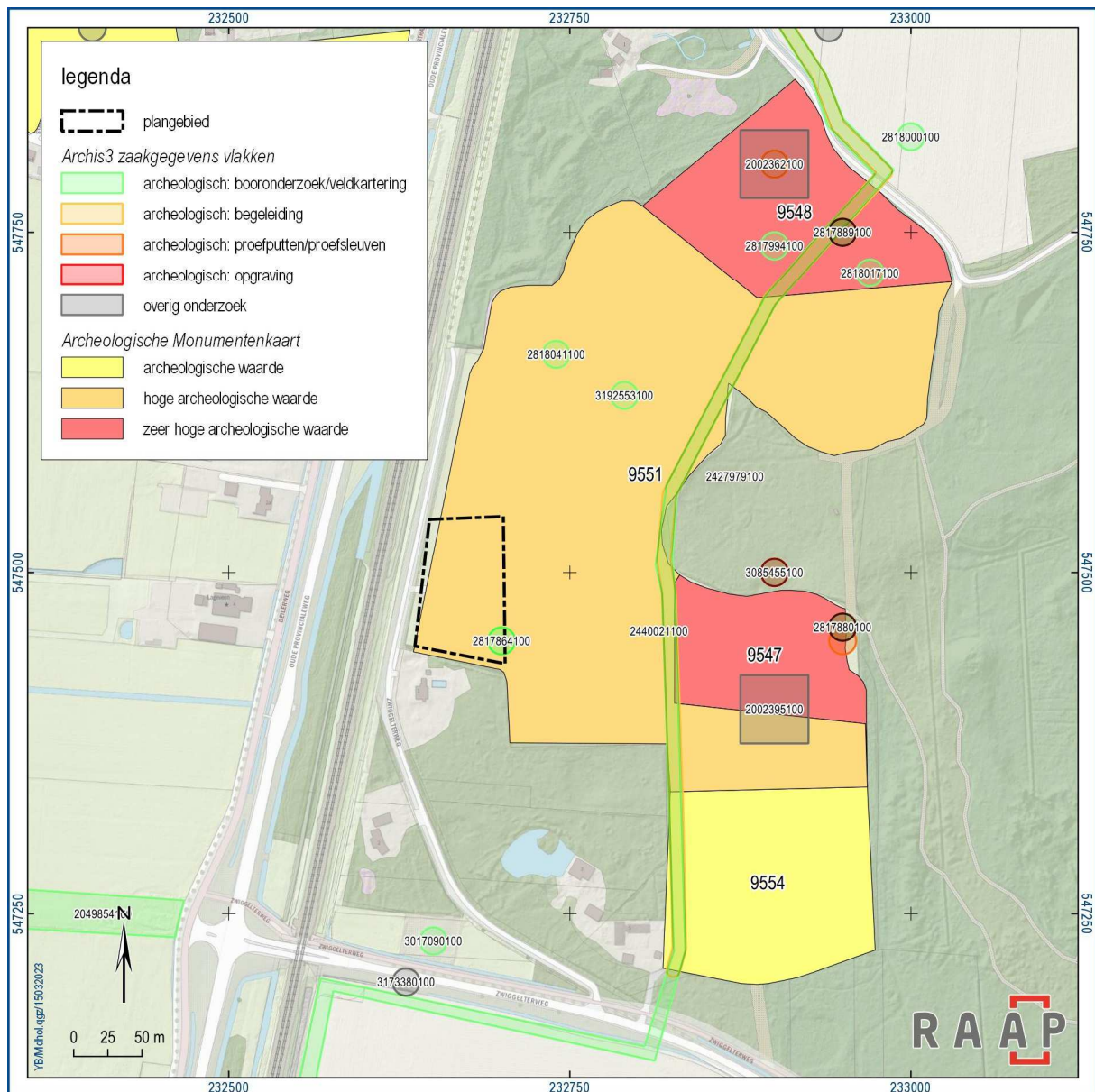
2.3 Archeologische gegevens en eerder uitgevoerd onderzoek

Het plangebied bevindt zich binnen een terrein van hoge archeologische waarde (AMK monumentnummer 9551). Het betreft een terrein met daarin sporen van middeleeuwse bewoning. Bij boringen in 1992 werd hier onder de bouwvoor een vuilgrijze laag aangetroffen met houtskool en stukjes baksteen. Opgravingen op locaties in de buurt geven aan dat ook binnen het AMK-terrein een grote kans bestaat op vroeg- en laat-middeleeuwse bewoningssporen. Het bodemprofiel verkeerde in goede staat zodat eventuele grondsporen waarschijnlijk nog gaaf zullen zijn. Wel was er sprake van reliëfverschillen, waardoor het beschermende esdek op de koppen en helling dun is en in de lagere gedeelten juist dikker.

Circa 240 m ten noordoosten van het plangebied bevindt zich een terrein van zeer hoge archeologische waarde (AMK monumentnummer 9548). Het betreft een terrein met daarin sporen van bewoning uit de vroege- en late middeleeuwen, en mogelijk ook de Romeinse tijd. Tijdens onderzoek in 1992 werden grote hoeveelheden vroeg- en laatmiddeleeuws aardewerk gevonden, naast voornamelijk vroegmiddeleeuwse sporen van gebouwen, omheiningen en andere structuren. De grondsporen verkeerden in goede staat en zijn onder het maaiveld tot een diepte van circa 0,50 - 0,65 m aanwezig. Van een esdek was ter plaatse zo goed als geen sprake meer. Wel was de vindplaats waarschijnlijk nog grotendeels intact.

Circa 130 m ten oosten van het plangebied bevindt zich een tweede terrein van zeer hoge archeologische waarde (AMK-monumentnummer 9547). Het betreft een terrein met daarin sporen van vroeg- en laatmiddeleeuwse bewoning. De vindplaats is in 1925 onderzocht door Van Giffen. Daarbij werden (laat) middeleeuws aardewerk en grondsporen gevonden. Bij een kartering en proefopgraving in 1992 werd een grote hoeveelheid vroegmiddeleeuws aardewerk gevonden en diverse grondsporen, onder andere delen van gebouwen. Deze verkeerden in goede staat en waren tot op 1 m onder het maaiveld aanwezig.

Circa 150 m ten zuidoosten van het plangebied bevindt zich een terrein van archeologische waarde. Het betreft een terrein met daarin sporen van bewoning uit de vroege en late middeleeuwen. Tijdens een verkenning in 1992 werden hier geen vondsten gedaan. Het lokale toponiem "Niezinghof" duidt echter op de vroeger aanwezigheid van een boerderij. Bij boringen werd hier onder de bouwvoor een vuilgrijze laag met houtskool en stukjes baksteen aangetroffen. Ook tonen opgravingen op de nabijgelegen locaties aan dat bewoningssporen zoals daar aangetroffen, ook in het huidige terrein verwacht kunnen worden. Het bodemprofiel verkeert in goede staat, zodat eventuele grondsporen waarschijnlijk nog intact zullen zijn. Wel is er sprake van reliëfverschillen, waardoor het beschermende esdek op de koppen en helling dun is en in de lagere delen juist extra dik.

Figuur 5. Archeologische terreinen en voorgaand onderzoek binnen en in de directe omgeving van het plangebied.

In het verleden is binnen en in de directe nabijheid van het plangebied reeds archeologisch onderzoek uitgevoerd. In het onderstaande worden de meest relevante genoemd.

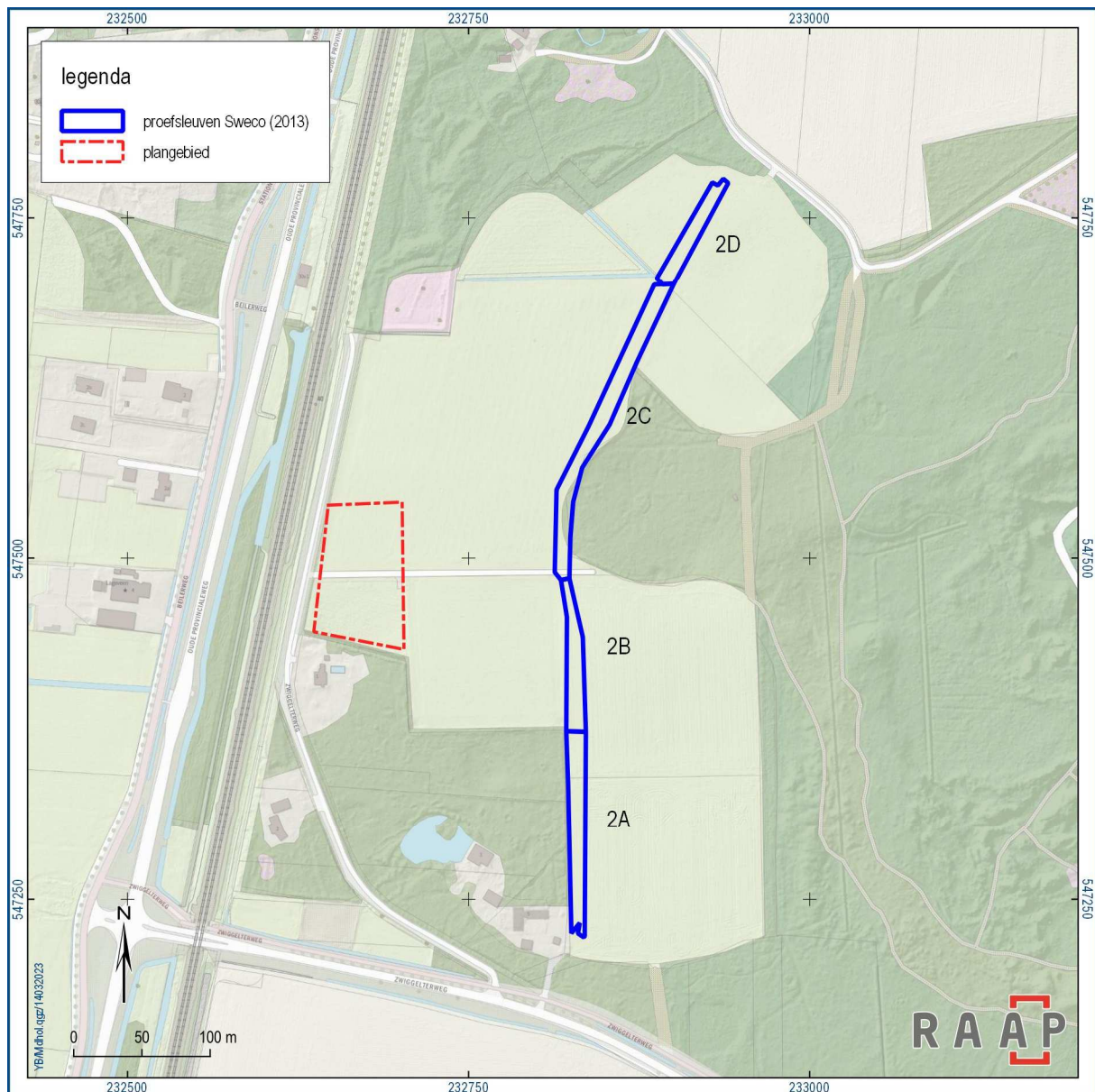
In de zuidoosthoek van het plangebied is in 1990 tijdens een veldkartering aardewerk aangetroffen daterend uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd (Archiszaakid. 3166130100).

Ook circa 120 m ten noordoosten van het huidige plangebied, op de Holtesch, is tijdens een veldkartering in 1990 een hoeveelheid aardewerk aangetroffen daterend uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd (Archiszaakid. 2818041100).

Circa 40 m ten zuidoosten van voorgenoemde vondstmelding, en circa 120 m ten noordoosten van het huidige plangebied, is in 2005 tijdens een veldkartering een hoeveelheid vuursteen daterend uit de periode mesolithicum-bronstijd gevonden (Archiszaakid 3192553100). Het vuursteenmateriaal bestond uit twee klingen, tien blokjes/brokjes, een schrabberfragment en twee afslagen. Daarnaast is een wrijf-

klopsteen van kwartsitische zandsteen en een wrijfsteen van granitisch materiaal met twee gepolijste vlakken uit de periode mesolithicum-ijzertijd aangetroffen. Tot slot is ter plaatse een zadelvormige maalsteen van graniet daterend uit de periode neolithicum-ijzertijd en een fragment van een maalsteen van tefriet daterend uit de periode late bronstijd-late middeleeuwen aangetroffen.

In 2013 is voor een waterleidingtracé tussen Beilen en Assen een booronderzoek uitgevoerd (Archiszaakid 2440021100). Tijdens dit onderzoek zijn circa 250 ten zuiden en circa 370 m ten noordoosten van het huidige plangebied boringen uitgevoerd. Aan de noordoostzijde is in het merendeel van de boringen onder de bouwvoor dekzand met een (restant van een) podzolprofiel aangetroffen. Ook is in deze zone een restant van een esdek waargenomen. Ter plaatse van de boringen die aan de zuidzijde van het onderhavige plangebied zijn uitgevoerd, bestaat de bodem uit bouwvoor op geel zand (C-horizont), hier is de top van het oorspronkelijke dekzand verdwenen. Aanvullend op het booronderzoek is in 2013 gravend vervolgonderzoek uitgevoerd, waarbij onder meer een tracédeel ter plaatse van de Holtesch nader is onderzocht (Archiszaakid 2427979100, Veenstra et. al, 2015). Tijdens dit onderzoek is gebleken dat de bodemopbouw in het zuidelijke deel van de Holtesch tamelijk homogeen is. Onder de 0,2 tot 0,4 m dikke bouwvoor komt een esdek voor met een gemiddelde dikte van 0,2 m. Het esdek rust in deze zone op een grijsbruine cultuurlaag. Deze laag is ontstaan voor de aanleg van het esdek. Door verploeging is het oorspronkelijke podzolprofiel zodanig vermengd geraakt dat de resten van de afzonderlijke horizonten niet meer herkenbaar zijn. De dikte van de cultuurlaag bedraagt 0,1 tot 0,2 m. In een viertal sleuven (2A t/m 2D) ter plaatse van de Holtesch zijn archeologische resten aangetroffen.

Figuur 6. Proefsleuven Sweco (2013) ter plaatse van de Holtesch.

In put 2d zijn resten aangetroffen van twee vindplaatsen uit verschillende perioden. Eén nederzetting dateert uit de vroege middeleeuwen en bestaat uit een boerderijplattegrond (type Eursinge of Odoorn) en drie kuilhutten. De bewoning begint in ieder geval vanaf de late 5e of vroeg 6e eeuw. Tot wanneer de bewoning doorloopt, is niet duidelijk. In ieder geval niet tot na de 8e eeuw. Het vondstmateriaal bestaat uit lokaal geproduceerd aardewerk (Hessens-Schortens aardewerk).

De tweede nederzetting dateert uit de late middeleeuwen/nieuwe tijd A. De resten bestaan uit de plattegrond van een mogelijke schaapskooi, een forse hooiberg en enkele kuilen. Deze vindplaats dateert tussen de late 12^e en 15^e eeuw. Mogelijk hebben deze resten deel uitgemaakt van de uit historische bronnen bekende erven Ten Have (Ten Hove/ Heuvingen) of Nijsinge. Het vondstmateriaal bestaat uit laatmiddeleeuws kogelpotaardewerk, Paffrath aardewerk, proto-steengoed en steengoed.

In de putten 2b en 2c is een grote vindplaats aangetroffen die gedateerd kan worden vanaf de midden Romeinse tijd (3^e eeuw) tot en met de volksverhuizingtijd (late 5^e, mogelijk vroeg 6^e eeuw). De midden

en laat Romeinse resten zijn met name in het zuidelijke deel aangetroffen (put 2b), de resten uit de volksverhuizingstijd in het noordelijk deel (put 2c). De nederzetting zal in de loop van de 4e eeuw, of begin 5e eeuw iets naar het noorden verschoven zijn. Tot de Romeinse resten behoren één boerderijplattegrond en enkele kuilhutten en kuilen. Uit de volksverhuizingstijd dateren drie boerderijplattegronden, kuilhutten, kuilen en enkele mogelijke houtskoolmeilers. De boerderijplattegronden uit de volksverhuizingstijd liggen op een onderlinge afstand van 22 m van elkaar en hebben toebehoord tot drie gelijktijdige erven.

Binnen recente bewoningsmodellen van de Midden- en Oost-Nederlandse zandgronden, spelen geclusterde nederzettingen een rol. Deze komen voor vanaf de 2^e eeuw en degenereren vanaf de 5^e eeuw vaak tot kleinere nederzettingen, om uiteindelijk uiteen te vallen in meerdere enkelhøfe. Waarschijnlijk is in putten 2b en 2c een dergelijke geclusterde nederzetting aangetroffen. In de directe nabijheid kunnen dan ook zeer veel resten aangetroffen worden uit de midden Romeinse tijd tot en met de volksverhuizingstijd. Op basis van dateringen verkregen door het aardewerk lijkt ook hier sprake te zijn van het verdwijnen van de nederzetting rond het einde van de 5e eeuw, mogelijk vroeg 6e eeuw. Het is goed mogelijk dat ook hier de nederzetting uiteengevallen is in meerdere enkelhøfe, waarvan één de aangetroffen vroegmiddeleeuwse nederzetting in put 2d kan zijn. Een nederzetting daterend vanaf de 8e eeuw is 150 m oostelijk aangetroffen. Omdat deze vindplaats slechts voor een klein deel is onderzocht, zouden hier ook vroegere fasen aanwezig kunnen zijn.

Er zijn resten aangetroffen die duiden op uitgevoerde ambachten. Enkele langgerekte kuilen, doen denken aan houtskoolmeilers, echter is in de kuilen geen houtskool aangetroffen. De kuilen zijn alle aangetroffen nabij kuilhutten, waarin slakken en verbrande leem is aangetroffen, die duiden op werkzaamheden die in verbrand kunnen worden gebracht met verhitting (ovens).

Het vondstmateriaal uit putten 2b en 2c bestaat ondermeer uit lokaal geproduceerd aardewerk, enkele fragmenten Romeins import aardewerk, fragmenten maalsteen, een wetsteentje, enkele spijkerfragmenten en een fragment glas van een hellecup.

Zuidelijk van put 2b, in put 2a is een boerderijplattegrond aangetroffen die moeilijk te dateren is. Typologisch vertoont de plattegrond overeenkomsten met plattegronden van de typen Wijster A en Fochteloo B uit de vroeg Romeinse tijd. Mogelijk betreft het de voorloper van de midden Romeinse bewoning in put 2b (Veenstra et al, 2015).

2.4 Archeologische verwachting

Op basis van voorgaande gegevens wordt de kans groot geacht dat zich binnen het plangebied archeologische resten bevinden. Er kunnen resten uit alle archeologische perioden worden verwacht, maar gezien de eerdere vondst van aardewerk uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd in de zuidoosthoek van het plangebied, wordt de kans op resten uit deze perioden het grootst geacht. De resten worden in de top van het dekzand verwacht. Indien er nog een (restand van een) esdek aanwezig is zal dit een conserverende en beschermende werking hebben gehad op eventueel onderliggende archeologische resten.

3 Veldonderzoek

3.1 Methode

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) bestond uit een verkennend booronderzoek. De gevolgde onderzoeksmethode voor het veldwerk is bepaald op basis van de archeologische verwachting. Het veldonderzoek is uitgevoerd op 21 februari 2023.

In totaal zijn verspreid over het plangebied acht boringen uitgevoerd. Boring 2 is net buiten het plangebied uitgevoerd. Er is geboord tot maximaal 1,6 m -mv met een gutsboor (2 cm). De boringen zijn tijdens het veldwerk lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) digitaal beschreven in het boorbeschrijvingsstelsel van RAAP (Deborah3) en met behulp van een RTK-GPS ingemeten. Van alle boringen is de hoogte bepaald met behulp van een RTK-GPS.

Het opgeboorde materiaal is in het veld door middel van verboddeling en versnijding gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken).

3.2 Resultaten

3.2.1 Veldwaarnemingen

Er zijn aan maaiveld geen relevante waarnemingen gedaan. De huidige maaiveldhoogte binnen het plangebied varieert tussen 16,3 m +NAP (in boring 7) en 17,4 m +NAP (in boring 2).

3.2.2 Laagopeenvolging

De laagopeenvolging (lithologisch) en interpretatie (lithogenetisch) van de bodem wordt van boven naar beneden beschreven.

De bovengrond binnen het plangebied wordt gevormd door een 0,32 tot 0,5 m dikke bouwvoor, bestaande uit bruingrijs, zwak siltig, matig humeus, matig fijn zand. In boringen 1, 3, 4 en 7 bevindt zich onder de bouwvoor een verstoorde zandlaag, bij boringen 1 en 3 bestaande uit geelbruin, zwak siltig, matig fijn gevlekt zand met zandbrokken en bij boringen 4 en 7 uit grijsbruin, matig siltig, matig humeus, matig fijn zand met zandbrokken. Boringen 4 en 7 zijn uitgevoerd ter plaatse van de dobbe in het zuidelijk deel van het plangebied. Vermoedelijk betreft het verstoorde pakket hier dempingsmateriaal waarmee de laagte is opgevuld.

In boring 5 bevindt zich onder de bouwvoor, op een diepte van 0,45 m -mv (16,22 m +NAP), dekzand met een intact podzolprofiel, bestaande uit een E-, B-, BC- en C-horizont. In de ondergrond, op een diepte van 1,1 m -mv (15,57 m +NAP), is keileem aangeboord bestaande uit lichtgroengrijze, sterk zandige, zwak grindige leem.

In boring 2 is onder de bouwvoor, op een diepte van 0,5 m -mv (16,89 m +NAP) een 0,1 m dik restant van een esdek aangetroffen. De esgrond bestaat uit lichtbruingrijs, zwak siltig, zwak humeus, matig fijn zand met een enkel houtskoolfragment (niet verzameld). Onder het esdek, op een diepte van 0,6 m -mv (16,79 m +NAP), bevindt zich het (donker)gele zand, de C-horizont.

In boringen 1, 3, 6 en 8 bevindt de C-horizont zich direct onder de bouwvoor of verstoorde laag, op een diepte variërend tussen 0,32 en 0,47 m -mv (16,41 en 16,64 m +NAP). In boring 1 is onder het gele

dekzand, op een diepte van 1,27 m -mv (15,66 m +NAP), keileem aangeboord met daaronder, op een diepte van 1,47 m -mv (15,46 m +NAP) fluvioperiglaciale afzettingen, bestaande uit lichtgeelgrijs, zwak siltig, matig fijn, slecht gesorteerd zand.

In boringen 4 en 7 is onder het dempingspakket geen dekzand aanwezig, maar betreft het, op een diepte van respectievelijk 0,82 en 0,68 (15,69 en 15,65 m +NAP, fluvioperiglaciale afzettingen, met daaronder, op een diepte van respectievelijk 1,05 en 0,88 m -mv (15,46 en 15,45 m +NAP) keileem.

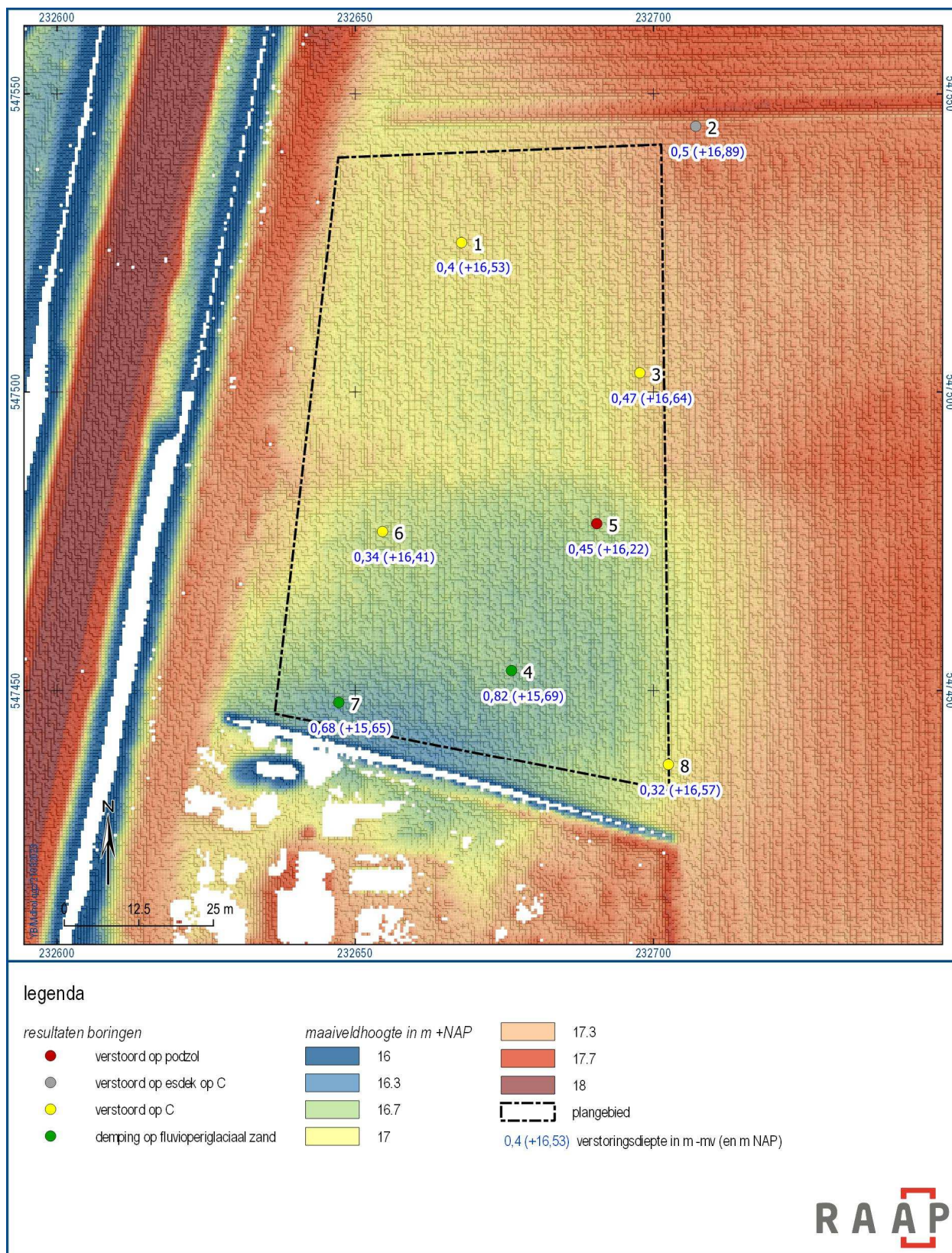
3.2.3 Archeologische indicatoren

Tijdens het veldwerk zijn, naast het esdekrestant met een houtskoolfragment in boring 2 net buiten het plangebied, geen archeologische indicatoren aangetroffen.

3.3 Archeologische relevantie

Uit de resultaten van het booronderzoek is gebleken dat de verstoringsdiepte (inclusief bouwvoor) binnen het plangebied varieert tussen 0,32 en 0,82 m -mv (15,65 en 16,89 m +NAP). In die delen van het plangebied die buiten de dobbe liggen is de bodem vrijwel overal verstoord tot in het gele dekzand. Het archeologisch vondstniveau (de top van het dekzand) is hier niet meer aanwezig. In het gele dekzand zouden nog wel (onderkanten van) archeologische sporen aanwezig kunnen zijn. In één boring aan de oostzijde van het plangebied (boring 5) is onder de bouwvoor een intact podzolprofiel aangetroffen. Ter plaatse is zowel het archeologisch vondst- als sporenniveau nog aanwezig. Gezien de resultaten van de overige boringen is de zone met een intact vondstniveau echter zeer beperkt. Ter plaatse van de dobbe zelf is geen dekzand aangetroffen, hier reikt de verstoring (vermoedelijk een dempingspakket) tot in de fluvioperiglaciale afzettingen. Ter plaatse is geen archeologisch relevant niveau aanwezig. Ook heeft de dobbe geen paleobotanische waarde, aangezien er geen organische vullingen (meer) aanwezig zijn.

Net buiten het plangebied (in boring 2) is onder de bouwvoor nog een esdekrestant aanwezig met daaronder het gele dekzand. Onder het esdek kunnen nog archeologische sporen worden verwacht. Binnen het plangebied zelf is geen esdek (meer) aanwezig.

Figuur 7. Resultaten verkennend booronderzoek geprojecteerd op de hoogtekaart.

4 Conclusies en advies

4.1 Conclusie

Op grond van de onderzoeksresultaten en onder verwijzing naar de doelstellingen, kunnen de volgende uitspraken worden gedaan:

- *Zijn de archeologisch relevante niveaus intact?*

De top van het dekzand (het archeologisch vondstniveau) is bijna nergens meer aanwezig binnen het plangebied. In de zone buiten de dobbe is in het merendeel van de boringen onder een verstoorde bovengrond afgetopt geel dekzand aangetroffen. In dit gele dekzand kunnen nog (onderkanten van) archeologische sporen aanwezig zijn. Alleen aan de oostzijde van het plangebied (in boring 5) is de top van het dekzand nog intact aangetroffen. De zone met een intact vondstniveau zal echter zeer beperkt zijn. Ter plaatse van de dobbe ontbreekt het dekzand geheel en is geen archeologisch niveau aanwezig. Ook zijn ter plaatse geen organische vullingen (meer) aanwezig, waardoor de vulling dobbe niet geschikt is voor bijvoorbeeld landschapsreconstructie door middel van pollenanalyse.

- *Bevindt zich een esdek binnen het onderzoeksgebied? Zo ja, wat is de dikte hiervan?*

In boring 2, net ten noordoosten van het plangebied gelegen, is onder de bouwvoor, op een diepte van 0,5 m -mv (16,89 m +NAP) een 0,1 m dik restant van een esdek aangetroffen. Binnen het plangebied zelf is geen esdek aangetroffen.

- *Heeft dat gevolgen voor de archeologische verwachting?*

Op basis van de aanwezigheid van vele archeologische vindplaatsen in de directe omgeving van het plangebied, is de kans groot dat ook in het plangebied bewoning heeft plaatsgevonden. In het gele dekzand kunnen nog archeologische sporen worden verwacht. Daarnaast kan lokaal (met name aan de oostzijde van het plangebied) nog een intact vondstniveau aanwezig zijn. De archeologisch relevante niveaus bevinden zich op een diepte variërend tussen 0,32 en 0,5 m -mv (16,22 en 16,89 m +NAP) en liggen dus dieper dan de geplande graafwerkzaamheden (maximaal 0,3 m -mv), waardoor de kans minimaal wordt geacht dat tijdens deze werkzaamheden archeologische resten worden verstoord. Daar waar het dekzand volledig ontbreekt (ter plaatse van de dobbe) kan de archeologische verwachting worden bijgesteld naar laag.

- *Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen?*

Deze zijn niet aangetroffen.

- *Is archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk?*

Zie paragraaf 4.2.

4.2 Advies

Hoewel in het hele plangebied in het gele dekzand nog archeologische sporen kunnen worden verwacht (en lokaal nog een archeologisch vondstniveau), wordt gezien de geringe ingrepen (de graafwerkzaamheden beperken zich tot de bouwvoor (maximaal 0,3 m -mv)) vervolgonderzoek niet noodzakelijk geacht. De graafwerkzaamheden reiken niet tot in het archeologisch relevante niveau. Vervolgonderzoek zou daardoor destructiever zijn voor de eventueel aanwezige archeologische resten dan de geplande ingrepen zelf.

In het verleden heeft binnen het gehele plangebied reeds bos gestaan, de nieuwe bomen zullen met hun wortels vermoedelijk dan ook niet tot extra schade leiden bij een eventueel onderliggende archeologische vindplaats.

Mochten in de toekomst binnen het plangebied alsnog graafwerkzaamheden worden uitgevoerd die reiken tot in het natuurlijke (al dan niet afgetopte) dekzand dan dient in overleg met de bevoegde overheid te worden bepaald of voor deze werkzaamheden alsnog gravend archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk wordt geacht. Geadviseerd wordt dan ook om de dubbelbestemming 'waarde - archeologie 1' voor het plangebied te handhaven.

Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden alsnog onverwacht archeologische resten worden aangetroffen, dan is conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

4.3 Tot slot

Dit rapport geeft (selectie)adviezen. Het is aan de bevoegde overheid, de gemeente Midden-Drenthe, deze al dan niet over te nemen in de vorm van een (selectie)besluit.

Literatuur

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.

SIKB, 2016. Beoordelingsrichtlijn Archeologie. BRL SIKB 4000. SIKB, Gouda.

Veenstra, J.B., M. Osinga, H. Boon, J.J. Hekman & Y. Boekema, 2015. Archeologisch onderzoek waterleiding Beilen-Assen. Grontmij Archeologische Rapporten 1500. Grontmij Nederland B.V., Groningen.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuren:

Figuur 1. Aanduiding plangebied. Inzet: ligging in Nederland (ster).	7
Figuur 2. Plangebied geprojecteerd op de geomorfologische kaart.	9
Figuur 3. Plangebied geprojecteerd op de bodemkaart en de essenkaart van de provincie Drenthe.	10
Figuur 4. Het plangebied geprojecteerd op verschillende historische kaarten.	12
Figuur 5. Archeologische terreinen en voorgaand onderzoek binnen en in de directe omgeving van het plangebied.	14
Figuur 6. Proefsleuven Sweco (2013) ter plaatse van de Holtesch.	16
Figuur 7. Resultaten verkennend booronderzoek geprojecteerd op de hoogtekaart.	20

Tabellen:

Tabel 1. Administratieve gegevens.	8
------------------------------------	---

Bijlagen:

Bijlage 1. Tijdschaal	
Bijlage 2. Boorbeschrijvingen	

Bijlage 1. Tijdschaal

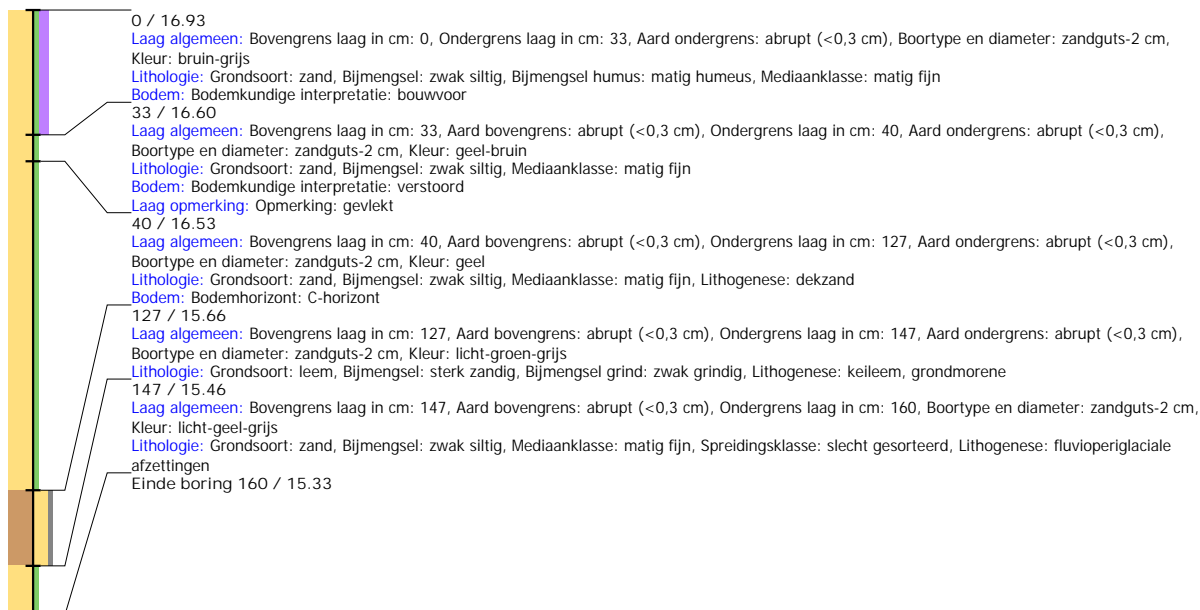
Archeologische perioden			
Tijdperk		Datering	
Recente tijd			
Nieuwe tijd	C	1945	
	B	1850	
	A	1650	
Middeleeuwen	Laat B	1500	
	Laat A	1250	
	Vroeg	D: Ottoonse tijd	1050
		C: Karolingische tijd	900
		B: Merovingische tijd	725
		A: Volksverhuizingstijd	525
			450
Romeinse tijd	Laat	270	
	Midden	70 na Chr.	
	Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	IJzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	12.500
		Jong B	16.000
		Jong A	35.000
		Midden	250.000
		Oud	

tabel1_standaard_Archeologisch_RAAP_2014

Bijlage 2. Boorbeschrijvingen

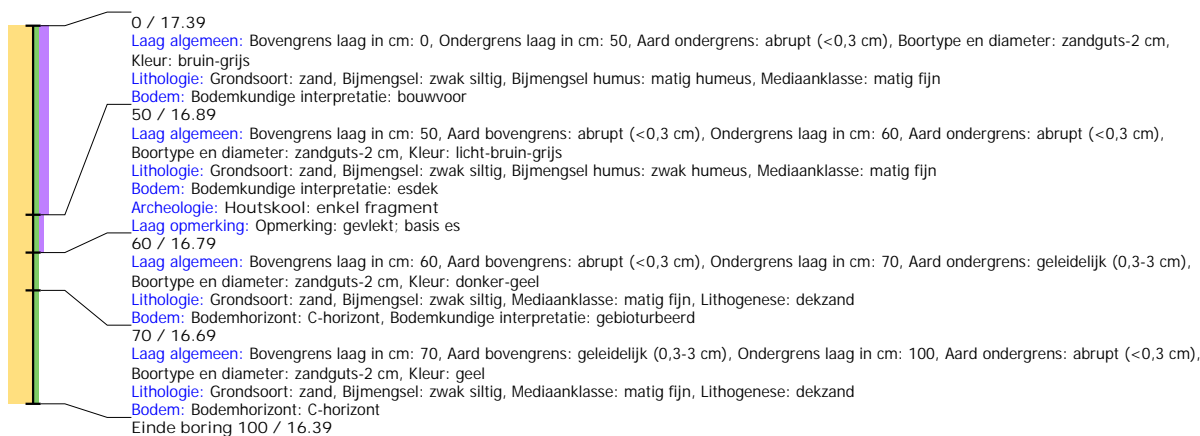
Boring: MDHOL_1

Kop algemeen: Projectcode: MDHOL, Boornummer: 1, Beschrijver(s): HWV, Datum: 21-02-2023, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 160
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 232667.809, Y-coördinaat in meters: 547525.096, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL), Hoogte maaiveld in meters: 16.925, Precisie hoogte: 1 dm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Drenthe, Gemeente: Midden-Drenthe
Uitvoering: Opdrachtgever: Land van Ons U.A., Uitvoerder: RAAP Noord

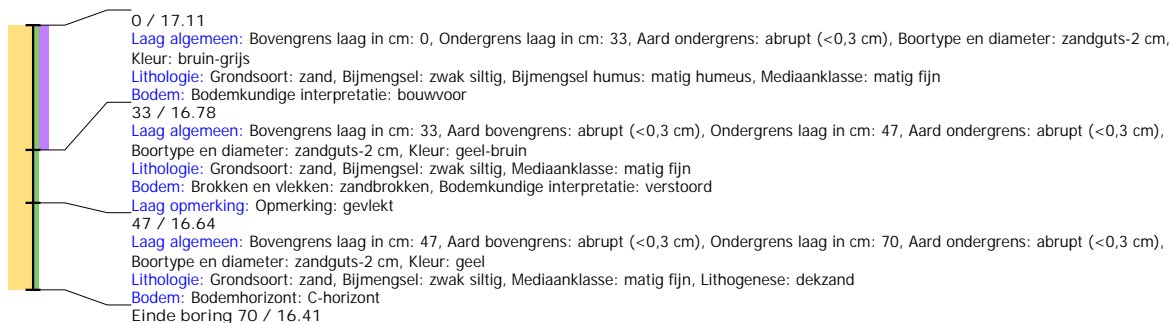
Boring: MDHOL_2

Kop algemeen: Projectcode: MDHOL, Boornummer: 2, Beschrijver(s): HWV, Datum: 21-02-2023, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 100
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 232707.089, Y-coördinaat in meters: 547544.581, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL), Hoogte maaiveld in meters: 17.392, Precisie hoogte: 1 dm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Drenthe, Gemeente: Midden-Drenthe
Uitvoering: Opdrachtgever: Land van Ons U.A., Uitvoerder: RAAP Noord

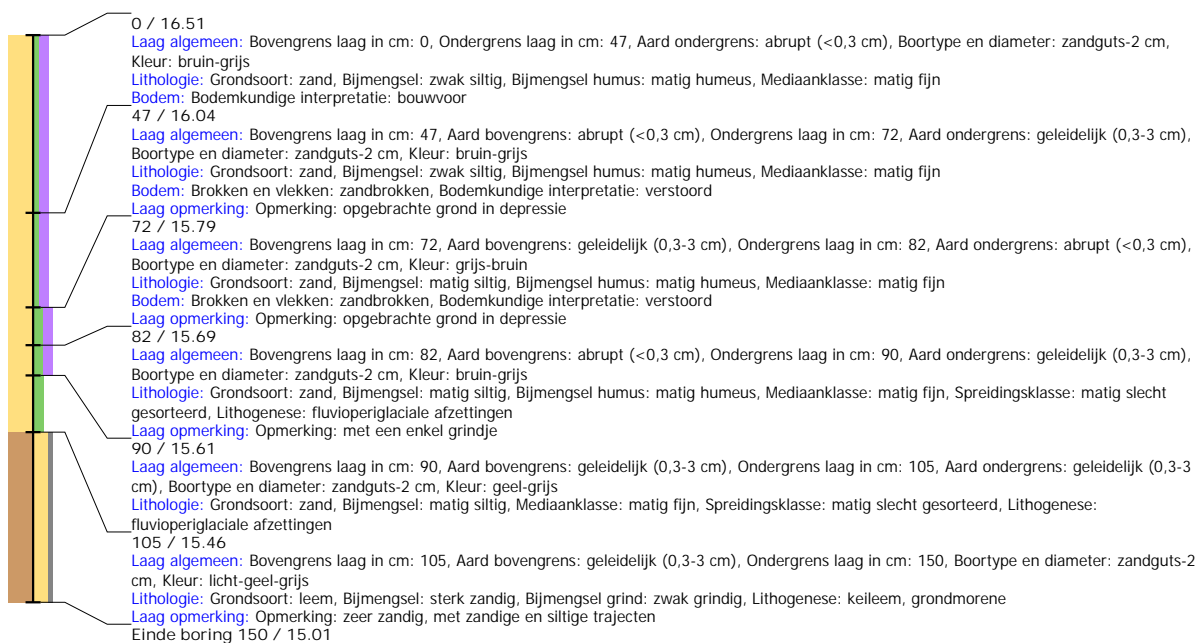
Boring: MDHOL_3

Kop algemeen: Projectcode: MDHOL, Boornummer: 3, Beschrijver(s): HWV, Datum: 21-02-2023, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 70
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 232702.008, Y-coördinaat in meters: 547503.03, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 17.11, Precisie hoogte: 1 dm, Referentievlaak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Drenthe, Gemeente: Midden-Drenthe
Uitvoering: Opdrachtgever: Land van Ons U.A., Uitvoerder: RAAP Noord

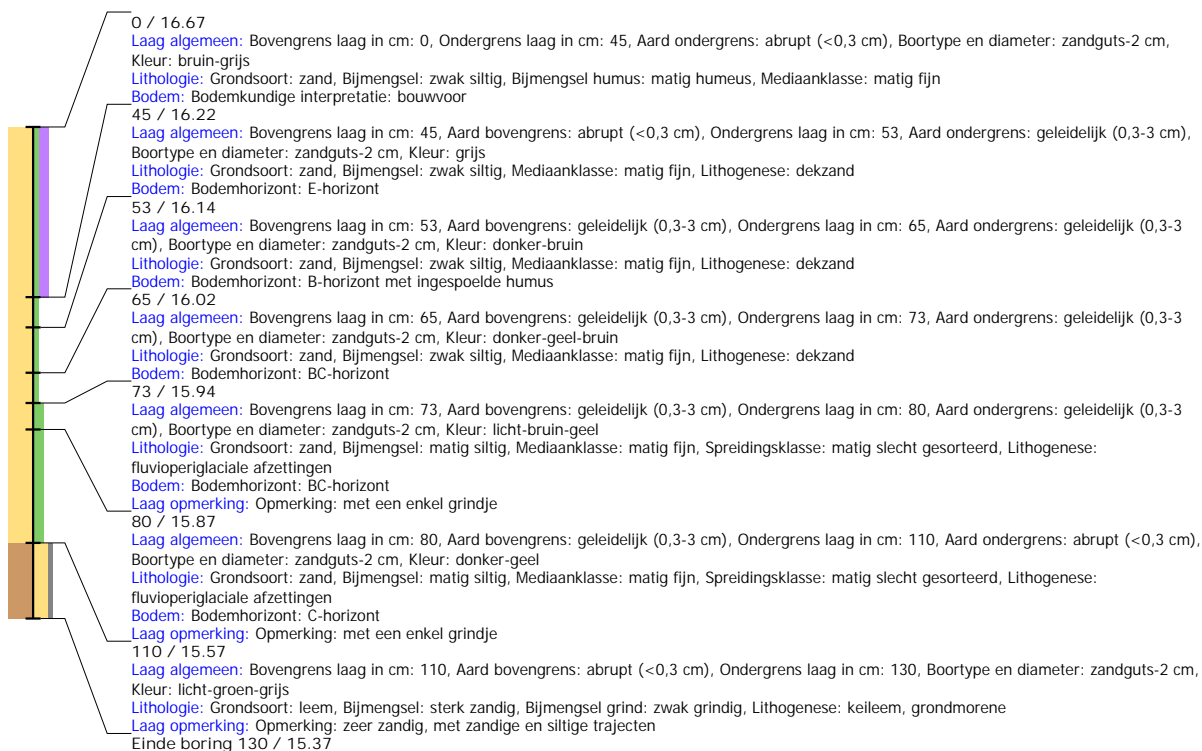
Boring: MDHOL_4

Kop algemeen: Projectcode: MDHOL, Boornummer: 4, Beschrijver(s): HWV, Datum: 21-02-2023, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 150
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 232702.184, Y-coördinaat in meters: 547453.346, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 16.514, Precisie hoogte: 1 dm, Referentievlaak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Drenthe, Gemeente: Midden-Drenthe
Uitvoering: Opdrachtgever: Land van Ons U.A., Uitvoerder: RAAP Noord

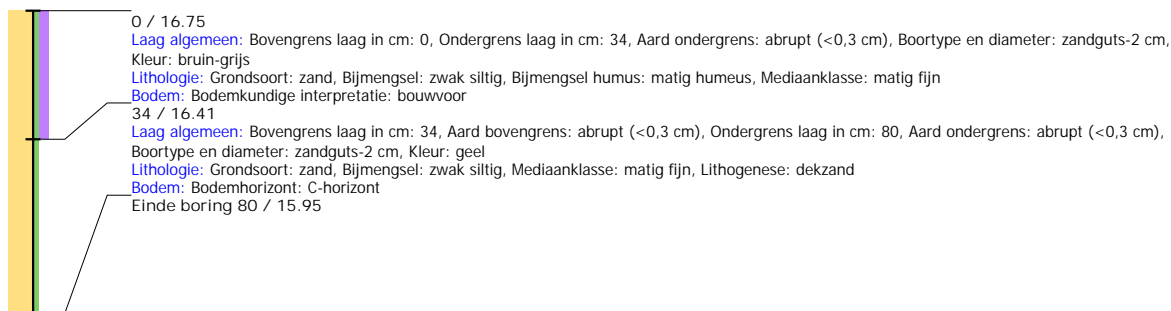
Boring: MDHOL_5

Kop algemeen: Projectcode: MDHOL, Boornummer: 5, Beschrijver(s): HWV, Datum: 21-02-2023, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 130
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 232690.481, Y-coördinaat in meters: 547477.89, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 16.672, Precisie hoogte: 1 dm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Drenthe, Gemeente: Midden-Drenthe
Uitvoering: Opdrachtgever: Land van Ons U.A., Uitvoerder: RAAP Noord

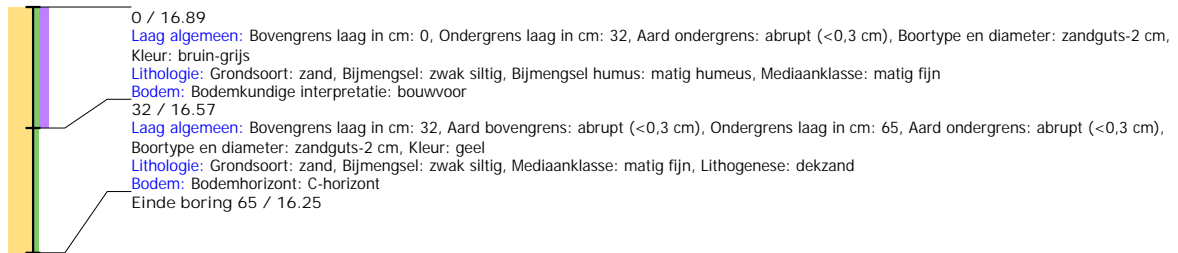
Boring: MDHOL_6

Kop algemeen: Projectcode: MDHOL, Boornummer: 6, Beschrijver(s): HWV, Datum: 21-02-2023, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 80
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 232654.561, Y-coördinaat in meters: 547476.574, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 16.751, Precisie hoogte: 1 dm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Drenthe, Gemeente: Midden-Drenthe
Uitvoering: Opdrachtgever: Land van Ons U.A., Uitvoerder: RAAP Noord

Boring: MDHOL_8

Kop algemeen: Projectcode: MDHOL, Boornummer: 8, Beschrijver(s): HWV, Datum: 21-02-2023, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 65
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 232702.489, Y-coördinaat in meters: 547437.535, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL), Hoogte maaiveld in meters: 16.895, Precisie hoogte: 1 dm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Drenthe, Gemeente: Midden-Drenthe
Uitvoering: Opdrachtgever: Land van Ons U.A., Uitvoerder: RAAP Noord

Boring: MDHOL_7

Kop algemeen: Projectcode: MDHOL, Boornummer: 7, Beschrijver(s): HWV, Datum: 21-02-2023, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 120
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 232647.236, Y-coördinaat in meters: 547448.017, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL), Hoogte maaiveld in meters: 16.327, Precisie hoogte: 1 dm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Drenthe, Gemeente: Midden-Drenthe
Uitvoering: Opdrachtgever: Land van Ons U.A., Uitvoerder: RAAP Noord

